

Slavonski zlatovez i moda 50-ih kao inspiracija za modnu kolekciju

Filipović, Marijana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:331916>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET
TEKSTILNI I MODNI DIZAJN

ZAVRŠNI RAD

**SLAVONSKI ZLATOVEZ I MODA 50-IH KAO INSPIRACIJA ZA MODNU
KOLEKCIJU**

MARIJANA FILIPOVIĆ

Zagreb, lipanj 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET
Zavod za dizajn tekstila i odjeće

ZAVRŠNI RAD

**SLAVONSKI ZLATOVEZ I MODA 50-IH KAO INSPIRACIJA ZA MODNU
KOLEKCIJU**

Doc. art. Marin Sovar

Marijana Filipović

Zagreb, lipanj 2023.

SADRŽAJ:

1.UVOD	5
2.TEORIJSKI DIO	
2.1. Moda 50-ih.....	6
2.2. Zlatovez u Slavoniji.....	8
3.PRAKTIČNI DIO	
3.1. Modne skice.....	12
3.2. Konstrukcija.....	28
3.3. Izrealiziran odjevni predmet.....	31
4.ZAKLJUČAK	32
5.LITERATURA	33
6. PRILOZI	35

SAŽETAK

Diorova kolekcija „*The New Look*“ iz 1947. godine jedna od najpoznatijih kolekcija i i najelegantnijih formi odijevanja u 20. stoljeću i dan danas ostavlja bez daha. Diorova silueta poput narodnih nošnji neiscrpan su izvor inspiracije umjetnicima i dizajnerima sve do danas. Diorovi odjevni predmeti su bili luksuz u poslijeratnom razdoblju baš poput *zlatoveza* na slavonskim narodnim nošnjama. Zlatovez se prostire od Slavonije preko Srbije, do Rusije, no među njima najbogatiji i najluksuzniji je *slavonski zlatovez* koji je meni bio inspiracija za kolekciju i realizaciju gotovog odjevnog predmeta.

1. UVOD

Diorov the *New Look* 1947. izgled kolekcije okruglih ramena, tankog struka, dugih suknji punog kruga, Dior je postao sinonim za oblu žensku siluetu koja je pomela modu i siluetu uglatih ramena i oskudnih suknji ratnih godina 1940-ih. Premda se njegova kolekcija nazivala nepatriotska sukobljavala se s politikom toga vremena i ograničenosti kupnje materijala i odjevnih predmeta s kuponima. Unatoč tome 1950-ih godina utjecaj kolekcije *The New Look* Christian Diora je čvrsto afirmiran u društvu dužih suknji dužine do sredine lista i okruglim ramenima, s podudarajućim rukavicama, malenim šeširo, torbicom i elegantnim cipelama koje utjelovljuju eleganciju ranih 50-ih. 1949. godine kada je u Britaniji ukinuta kupnja određenog broja odjevnih predmeta i materijala s određenim brojem kupona nakon završetka drugog svjetskog rata u Europi unatoč zabrani kralja Georgea VI da njegove kćeri nose *The New Look*, žene u Britaniji pokazuju čežnju, te niti godinu dana kasnije Utility haljine su pokazivale utjecaj Diora s lagano zaobljenim ramenima i suknjama krojenim tako da pokazuju svoju punoću. Pojavljuju se tehnološki inovativni tekstili, moda i posuđe za kućanstvo. Tvornice nude najnovije, zanimljive sintetičke materijale. Krajem 1950-ih sintetički i mješavine sintetičkih materijala bili su dostupni u različitim oblicima poput *Šifona*, teškog *Tweeda*, veste načinjene od akrila *Orlona*, večernje haljine acetat satena, brokata metalnog izgleda *Lurexa* pomiješan s netkanim poliesterom *Pellonom* i podsuknje od nylona i umjetnim krznenim bundama. Tekstil cvjetnog uzorka za žene, za djecu i muškarce su dizajnirali umjetnici poput Eduardo Paolozzi, Picasso, Dali i Marc Chagall.

Za slavonske nošnje karakterističan je *zlatovez*. *Zlatovez* je izrađen iz glatke, tanke metalne žice, visokog sjaja, zlatnožute ili srebrne boje. *Zlatovez* se radi u okviru za vezenje (*đerđe*), s time da je podloga za vezenje ušivena i čvrsto napeta u okviru. Motivi su latice ruža, listovi, pupovi cvijeća, geometrijski motivi kao i u Rusiji. *Zlatovez* se veže na prsima muške košulje, prslucima, ogrlicama. Ženska nošnja starih žena ima *zlatovez* na rukavima oplećka, i okomitim stupovima, straga na krilima rubine. Vezena je i pregača, marama oko vrata, šamija za udane žene. Vez zlatom pojavio se u 19.stoljeću, a bio je znak prestiža pojedinih seoskih obitelji i njihovih kćeri i sinova, jer su se *zlatovezom* izrađivale najsvečanije djevojačke rubine i momačka poprsja. Prije *zlatoveza* na selima, *zlatovez* se vezao na dvorovima, crkvama i bogatim obiteljima. *Zlatovez* je bio naročito cijenjen u vrijeme biskupa J.J. Strossmayera i njegovog tajnika uzoritog svećenika i našeg najvećeg etnografa Milka Cepelića koji se divio talentu naših žena sa sela koje su vezle *zlatovez*. Diveći se slavonskim ženama koje su u *zlatovezom* vezenim nošnjama izgledale kao „*kraljice*” htio je pokazati strancima. *Zlatovez* je tehnika veza u kojoj se radi zlatnim koncem, postoje dvije vrste zlatnog konca: zlato i bijelo zlato, te se veže preko papira jer je čvrsto i najljepše izgleda.

2. TEORIJSKI DIO

1950-ih povećava se broj modnih kataloga i časopisa koji nude i prezentiraju odjevne predmete fotografijama budućim klijentima. Mnoge vrhunske haljine i modni dodatci se kupuju u buticima što do tada nije bila praksa. Koncept butika nastao između ratova s modnim dizajnerima poput Else Schiaparelli, stvaranje upečatljivih maloprodajnih prostora povezanih sa salonima za direktnu prodaju parfema, luksuznih šešira, rukavica, cipela, bižuterije nakita, ukrasa za haljine, donjeg rublja i običnih *ready-to-wear* odjevnih predmeta.

2.1. Haute Couture

Nakon zatvaranja Schiaparelline *couture* kuće 1954. godine ugovorima o licenciranju Schiaparellini mirisi i trgovačka roba poput krzna, šešira, dodataka, donjeg rublja je bila dostupna kroz nezavisne butike. Dobrostojeći građani su bili iskušavani da kupe svilenu ružu s dijamantnim kapljicama rose od Hardy Amiesa ili Diorove čarape. *Haute couture* klijenti su morali proći višestruke probe prije kupnje odjevnog predmeta, no kupnja u butiku im je nudila zadovoljstvo. S obzirom da se kroz određeno vrijeme pokazalo kako nekolicina žena ima kupovnu moć i vrijeme za *Haute Couture*, butici odlučuju usmjeriti se ka kupcima manje kupovne moći, odnosno *ready-to-wear* kolekcijama uključujući odijela i večernje haljine. Neke od najprobranijih robnih kuća poput Harrods u Londonu, Saks Fifth Avenue u New Yorku i Holt Renfrew u Kanadi kupili su prava na *couture dizajne*, koje reproduciraju za narudžbe. *Ready to wear* kuće također prate i obraćaju pažnju na posljednje *couture dizajne*. Londonska kuća Frank Usher je bila dobro poznata za visoko kvalitetnu liniju kopija *couture* odijela, večernih haljina uključujući i Diorovu *A-liniju odijela* 1955. Iako skupo bilo je dio cijene Diorovog originala ili licencirane londonske Dior verzije. Christian Dior je lansirao svoju prvu *ready-to-wear* luksuznu liniju „*Christian Dior New York*“ 1948. slijedeći 1953. s „*Christian Dior Models London*“. Odjeća proizvedena pod tom etiketom Diorovog duha bila je pojednostavljena i prilagođena za britanski i američki način života. I drugi dizajneri su došli na ideju dogovora poput R.L. Salmon Ltd 1957. ugovor daju prava na proizvodnju Jacques Heim dizajna za britansko *ready-to-wear* tržište koristeći isti materijal i dodatke kao i u Parizu. Nakon izrade odjevni predmeti prodaju se u strogo odabranim robnim kućama i u „*madam shops*“-neovisnim salonima haljina. Naziv su dobili zbog dama koje su htjele posjedovati odjevne predmete visoke mode, ali nisu bile kupovne moći za *haute couture*. 1952. izrada po mjeri nudi ovlaštenu kopiju *Christian Dior male crne haljine* u odjelu trgovine Liberty u Londonu s kojim su sklopili ugovor da slobodno proizvode takav model haljine. Nosili su ih poznati od djetinjaste Audrey Hepburn, senzualne Gine Lollobrigida, glamurozne Grace Kelly, seksipilne Marilyn Monroe. Od besprijekorne krojene elegancije Cary Granta do buntovne mladeži koja nosi kožne jakne poput James Deana. Odjela Christian Diora 1950-ih su prodavana kroz Chanelle lanac butika koji su na svoje etikete stavili marku *Christian Dior*. Niti kraljica Elizabeta II nije odolijevala modi 50-ih kao 25-godišnjakinja te je nosila Hardy Amie kapute, odijela, i Nomarn Hartnell večernju haljinu i veličanstvene dragulje 1952.

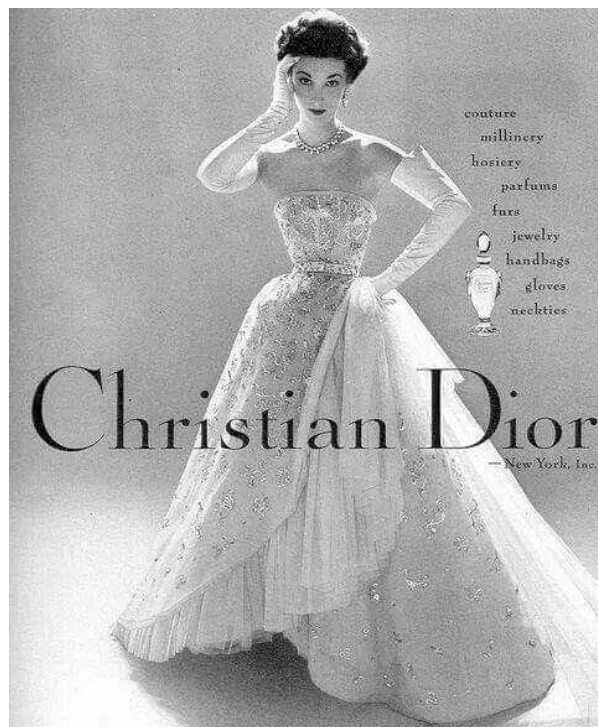
Christian Dior - The Original "Bar Suit" (left) and the 1957 version (right)

resource: *Yogita Gattani / MEDIUM*

Slika 1. Originalni „The New Look“ 1947. i verzija „The New Look-a“ iz 1957.

Slika 2. Christian Dior 1947.

Slika 3. Christian Dior Haute couture 1950ih

2.2. Slavonski zlatovez

Za slavonske nošnje karakterističan je zlatovez. *Zlatovez* je izrađen iz glatke, tanke metalne žice, visokog sjaja, zlatnožute ili srebrne boje. *Zlatovez* se radi u okviru za vezenje (*đerđe*), s time da je podloga za vezenje ušivena i čvrsto napeta u okviru. Motivi su laticice ruža, listovi, pupovi cvijeća, geometrijski motivi kao i u Rusiji. *Zlatovez* se veže na prsima muške košulje, prslucima, ogrlicama. Ženska nošnja starih žena ima *zlatovez* na rukavima oplećka, i okomitim stupovima, straga na krilima rubine. Vezena je i pregača, marama oko vrata, šamija za udane žene. Vez zlatom pojavio se u 19. stoljeću, a bio je znak prestiža pojedinih seoskih obitelji i njihovih kćeri i sinova, jer su se *zlatovezom* izrađivale najsvetnije djevojačke rubine i momačka poprsja. Prije *zlatoveza* na selima, *zlatovez* se vezao na dvorovima, crkvama i bogatim obiteljima. *Zlatovez* je bio naročito cijenjen u vrijeme biskupa J.J. Strossmayera i njegovog tajnika uzoritog svećenika i našeg najvećeg etnografa Milka Cepelića koji se divio talentu naših žena sa sela koje su vezle *zlatovez*. Diveći se slavonskim ženama koje su u *zlatovezom* vezenim nošnjama izgledale kao „kraljice” htio je pokazati strancima. *Zlatovez* je tehnika veza u kojoj se radi zlatnim koncem, postoje dvije vrste zlatnog konca: zlato i bijelo zlato. *Zlatovez* se veže preko papira jer je čvrsto i najljepše izgleda. Tehnike *zlatoveza*: ubjeranjem, naskroz i zlatom preko papira. ***Zlatom ubjerano*** veže se na način da se zlatni konac provlači između niti tkala. Ova se tehnika radi tkanjem, ali i s iglom na gotovoj tkanini. ***Zlatom naskroz*** veže se plosnatim bodom. Ova tehnika je dosta skupa, jer se zlatni konac nalazi s lica i naličja, ali prednost ove tehnike je u tome što se kao i vez ubjeranjem ponekad može i oprati. ***Zlatom preko papira*** je nešto složenija tehnika veza, jer se radi s dva konca. Zlatni konac od gore, a obični od dolje. Zlatni konac se prebacuje preko kartonske podloge, a desnom rukom s iglom i običnim koncem obuhvaćamo zlatne niti na rubovima kartonskog uzorka, te dobro zategnemo prema naličju zlatni konac. Na primjerima *zlatovezom* urešenih oglavlja u Slavoniji i zlatnih kapica – svećanih ženskih oglavlja iz okolice Linza, možemo potvrditi da *zlatovezi* tih dviju regija imaju i nekoliko zajedničkih karakteristika, poput uzoraka vezenih *zlatovezom* preko podloge, obilno umetanje sitnih aplikacija. Pretpostavlja se da je praksa ukrašavanja svećanih oglavlja vezenih *zlatovezom*, perlama, šljokicama, samtnim nitima s našeg prostora. Samo dobrostojeće obitelji mogle su nabaviti zlatni konac i materijal po tada visokim cijenama te osigurati izvedbu izuzetno svećanog ruha i ostalih predmeta urešenih *zlatovezom*. Etnologinja Marijana Gušić ističe da se *zlatovezom* u kombinaciji s aplikacijama od srme ukrašavao tekstil i u vrijeme turske vladavine na području istočne Slavonije. Utkivanje zlatnih i srebrnih niti na skute, rukave i pregače bila je starija tradicija kojom je baratala većina starijih žena, no *zlatovezom* su se mogle baviti samo vještije vezilje. Slavonski plosni vez u tehnici naskroz ima sličnosti s muslimanskim vezovima iz Turske i Bosne. „Skupa roba” se nabavljala od Nijemca Hugo Weissa u Đakovu : najfinija svila, kadifa i brokat, zlatni konac, sitni ukrasi, pulice, biseri, trakice(zlatne vrpce) i ostale aplikacije za ukrašavanje „zlatnog ruva”.

2.3. Zlatovez na nošnji

Zlatovez na nošnji prvo se pojavio na samo nekim odjevnim dijelovima da bi kasnije postao ukras svih svečanih (najsvječanijih) dijelova ženskoga i muškoga ruha u Slavoniji i Srijemu. *Zlatovez* zastupljen u okolici: Slavonskog Broda, Đakova, Vinkovaca, Vukovara, Iloka, u selima blizu Osijeka i Valpova u Slavoniji, Baranji i Srijemu. Na području zapadne Slavonije: Požega, Pakrac, Novska, Nova Gradiška. U muzeju Slavonije u Osijeku sačuvani primjerci ženskih oglavlja urešenih *zlatovezom* predstavnika srpske manjine na području Slavonije u selima: Bijelo Brdo, Srijemska Laza i Bobota koje su nosile Srpkinje. U novije vrijeme *zlatovez* se izrađuje i strojno „*mašinski*” i većinom se primjenjuje u izradi suvenira. *Zlatovez* su se na starinskim oblicima temeljnoga tradicijskoga ruha (muškim i ženskim košuljama, ženskim suknjama...) vezli ili bi se utkivala zlatna nit na bijelo platno domaće proizvodnje tkanja. Bijelo platno tkalo se od biljnih niti lana ili pamuka, a svileno platno dobivalo se od niti životinjskog podrijetla tj. izvlačenjem niti iz čahura dudova svilca, koje na području Slavonije., Vinkovcima, Đakovu, Slavonskom Brodu naziva se svilac ili svileno tkanje.

Nošnja koja je bila svečana izvezena *zlatovezom* zove se *Zlatara*, dok se druga nošnja običnija izvezena običnim vezom zove *Vezenka*. Od svilenoga tkanja rjeđe su se u odnosu na ženske šivali temeljni i gornji dijelovi muškoga ruha, većinom su se krojili iz domaćega čistog ili uzorkovanog pamučnog tkanja, a od industrijskoga platna bi se šivali i muški prsluci i posebni umetci koji su se nosili na prednjem prsnom dijelu te urešavali *zlatovezom*. *Zlatovezom* su se vezli i urešavali svečani svatovski ručnici peškiri, otarci. U Vukovaru naziv za dio ukrasa izvedenoga iznad dva ruba peškira i onih vzenih zlatom zove se *Zatke*. Danas se ukrašavaju *zlatovezom* stolnjaci, salвете, tabletići, presvlake za male jastuke na bijelim podlogama, a češće na plišu i svili. *Zlatovez* je izrađivan na crnoj, tamnoplavoj, tamnozelenoj, i tamnocrvenoj boji atlas, more, damast, rips, lak svile ...na maramama i pregačama. *Zlatovez* se izrađivao na baršunu, somotu ili plišu, a posebno je bio cijenjen baršun izrađen u kombinaciji sa skupocijenim svilenim nitima u okolici Slavonskog Broda, Vinkovaca i Đakova zvan *svila kadifa ili kašmir*.

Slika 4. Slavonska muška nošnja prednja strana Slika 5. Slavonska nošnja stražnja strana

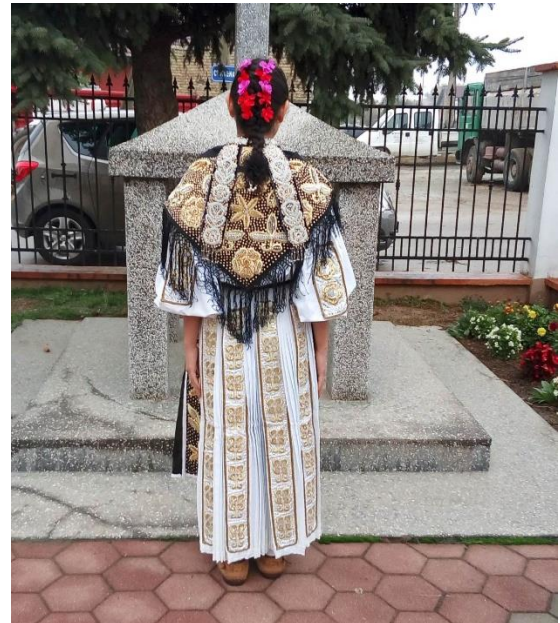
Slika 6. Slavonska nošnja sa zlatovezom

Slika 7. Toni Zdravčević u narodnoj nošnji

Slika 8. Ženska narodna nošnja prednja strana

Slika 9. Narodna nošnja stražnja strana

Slika 10. Ženska nošnja sa zlatovezom

Slika 11. Ivana Zegnal i autorica u nošnjama

3.PRAKTIČNI DIO

Praktični dio se sastoji od modnih skica, konstrukcije kroja odjevnog predmeta, ručnog vezenja slavonskog zlatoveza s područja Đakovštine na pojasu, te na samome kraju i realizacije gotovog odjevnog predmeta tj. haljine po uzoru na Diorov kroj 1947. godine.

Od petnaest modnih skica po uzoru na Dirove haljine i slavonski zlatovez jedna haljina je realizirana u gotov odjevni predmet. Haljina je izrađena od tafta, podstavljena satenskom podstavom i tilom kako bi se postigao željeni volumen, a pojas je od baršuna izvezen slavonskim zlatovezom na tradicionalan način.

3.1. Modne skice

Kolekcija se sastoji od petnaest modnih skica kao inspiracija mode 50-ih i slavonskog *zlatoveza*. Haljine su uskog struka i naglašenog donjeg dijela od tafta, satena i tila uz detalje ručno vezenog *zlatoveza*. Frizure i šminka su bazirani na 50-im godinama prošlog stoljeća kao i haljine. Kolekcija se sastoji od kratkih preko koljena dužine do dugačkih preko gležnjeva haljina koje odišu elegancijom i damskom ženstvenošću 50-ih godina 20.st.

Tonovi boja haljina su tamniji kako bi istaknuli *zlatovez*, od plave, crvene, zelene, maslinasto zeleno- sive, crne, ljubičaste do ružičaste boje. Haljina koja je realizirana u prirodnoj veličini je crvena dužine do preko koljena.

Slika 12. Modna skica haljine 1

Slika 13. Modna skica haljine 2

Slika 14. Modna skica haljine 3

Slika 15. Modna skica haljine 4

Slika 16. Modna skica haljine 5

Slika 17. Modna skica haljine 6

Slika 18. Modna skica haljine 7

Slika 19. Modna skica haljine 8

Slika 20. Modna skica haljine 9

Slika 21. Modna skica haljine 10

Slika 22. Modna skica haljine 11

Slika 23. Modna skica haljine 12

Slika 24. Modna skica haljine 13

Slika 25. Modna skica haljine 14

Slika 26. Modna skica haljine 15 koja je realizirana u prirodnoj veličini

3.2. Konstrukcija

Haljina se sastoji od gornjeg dijela, donjeg dijela od tafta, gornjeg dijela podstave od satena, podsuknje od satena koja se sastoji od tri dijela u koja se ušivaju dvije trake tila, gornji til dužine 25 i drugi til dužine 40 centimetara koji se nabiru kako bi dali volumen haljini. Gornji dio haljine se sastoji od pet krojnih dijelova: tri prednja dijela i dva stražnja dijela, donji dio haljine se sastoji od šest šestina koje tvore puni krug koji se nabire dužine 60 centimetara odjevne veličine 36. Haljina je kroja 50-ih punog kruga, uskog struka, bez rukava.

Slika 27. Kroj gornjeg prednjeg i stražnjeg dijela Slika 28. Kroj šestina punog kruga

Slika 29. Kroj podsuknje

Slika 30. Sašivena podsuknja

Slika 31. Spojena podsuknja

Slika 32. Spajanje podstave i gornjeg dijela

Slika 33. Spojen gornji dio

Slika 34. Spojena podstava

3.2. Izrealiziran odjevni predmet

Haljina izrealizirana na temelju kroja Diorovih haljina 1947. i 1950ih godina prošlog stoljeća od crvenog tafta, crnog satena i crnog tila kako bi dobila volumen uz pojas ručno navezen slavonskim zlatovezom.

Slika 35. Izrealizirana haljina

Slika 36. Haljina s pojasom od zlatoveza

4. ZAKLJUČAK

Do 1947. godine Francuska se oporavila od rata dovoljno kako bi odgovorila američkom modnom vodstvu i oborila ga *Christian Diorovom* revolucionarnom kolekcijom naglašavajući ženske obline. Elastični korzeti kako bi stvorili tanak elegantan struk, s push-up grudnjacima kako bi istaknuli grudi, podstavama kako bi istaknuli bokove.

U isto vrijeme slavonska narodna nošnja je doživljavala svoj vrhunac uz ručno rađeni *zlatovez* na *Zlatarama* muškim i ženskim. U oba slučaja takva moda je važila samo isključivo za imućnije, U Europi dizajnerske odjevne predmete su skupo plaćali kao i u Slavoniji za materijal koji je korišten za izradu *Zlatare* kojeg su nabavljali od Nijemaca poput baršuna, svile, kašmira, zlatnih niti, đendaraka, pulica, zlatnih dukata i ogledalaca.

5. LITERATURA

[1] Fashion in the 1950s- Daniel Milford Cottam

[2] 140 Great fashion Designes, 1950-2000

[3] Janja Juzbašić, Županja(2018). Slavonski zlatovez. Zavičajni muzej,, Stjepan Gruber, Županja

[4] Lechner, Zdenka(1970). Zlatovez. Đakovački vezovi, Đakovo 1972

[5] Radauš Ribarić, Jelka : Narodne nošnje Hrvatske, Spektar, Zagreb,1975

6. PRILOZI

Slika 1 : <https://i.pinimg.com/474x/63/89/6f/63896f375c82f4781c5f7bfe40c13886.jpg>

Slika 2 : <https://i.pinimg.com/474x/b6/78/b3/b678b3ffe497b870f95144ab01e6dbf1.jpg>

Slika 3 : <https://i.pinimg.com/474x/e1/fe/36/e1fe36207f3d49f4cf23ad9fd552d5eb.jpg>

Slika 4 : Vlasništvo autorice

Slika 5: Vlasništvo autorice

Slika 6: Vlasništvo autorice

Slika 7: Vlasništvo autorice

Slika 8: Vlasništvo autorice

Slika 9: Vlasništvo autorice

Slika 10: Vlasništvo autorice

Slika 11: Vlasništvo autorice

Slika 12: Vlasništvo autorice

Slika 13: Vlasništvo autorice

Slika 14: Vlasništvo autorice

Slika 15: Vlasništvo autorice

Slika 16: Vlasništvo autorice

Slika 17: Vlasništvo autorice

Slika 18: Vlasništvo autorice

Slika 19: Vlasništvo autorice

Slika 20: Vlasništvo autorice

Slika 21: Vlasništvo autorice

Slika 22: Vlasništvo autorice

Slika 23: Vlasništvo autorice

Slika 24: Vlasništvo autorice

Slika 25: Vlasništvo autorice

Slika 26: Vlasništvo autorice

Slika 27: Vlasništvo autorice

Slika 28: Vlasništvo autorice

Slika 29: Vlasništvo autorice

Slika 30: Vlasništvo autorice

Slika 31: Vlasništvo autorice

Slika 32: Vlasništvo autorice

Slika 33: Vlasništvo autorice

Slika 34: Vlasništvo autorice

Slika 35: Vlasništvo autorice

Slika 36: Vlasništvo autorice